Posudek oponenta doktorské disertační práce

Postavení rozvojových zemí v globální ekonomice a možnosti jejich rozvoje

Autor: Ing. Gabriela Hrubcová (Katedra mikroekonomie, FPH VŠE v Praze)

Doktorská disertační práce Ing. Gabriely Hrubcové „Postavení rozvojových zemí v globální ekonomice a možnosti jejich rozvoje“ se věnuje tématu ve světové ekonomice dlouhodobě řešenému, a to jakým způsobem zlepšit postavení rozvojových zemí, resp. v současnosti 48 zemí nejméně vyspělých. Autorka se konkrétně zaměřila na turismus, který by – vzhledem k jejich specifickým podmínkám – mohl být touto možností. Práce má celkem 135 stran, včetně seznamu literatury a dvou příloh a je složena ze dvou hlavních částí, resp. celkem z pěti kapitol, Úvodu a Závěru. Je zpracována čtivým a kultivovaným jazykem.

Název disertační práce je zvolen velice široce a lze si pod ním představit prakticky cokoli, k čemuž směřuje i má největší (a jediná závažnější) výtka týkající se této práce. Osobně se domnívám, že název by měl přece jenom obsahovat něco ze samotného užšího vymezení problému, tedy v tomto případě turismu jako nástroje možnosti růstu nejméně vyspělých ekonomik světa. Autorka si tento problém uvědomuje a na několika místech práce se s ním vyrovnává v podobě vymezování tématu zúženějšího, poprvé již při samotném definování hlavního cíle disertační práce.

Hlavním cílem disertační práce Ing. Gabriely Hrubcové je *„…zanalyzovat problematiku postavení rozvojových zemí v globální ekonomice a na základě provedené analýzy poukázat a doporučit možnosti jejich dalšího rozvoje.“* K bližší specifikaci takto velmi obecně vymezeného hlavního cíle pak definuje autorka 5 dílčích cílů. Dílčí cíle jsou zvoleny logicky, mají vzájemnou provázanost a směřují k jádru zkoumaného problému. Každý dílčí cíl koresponduje s příslušnou kapitolou práce. Z hlediska splnění dílčích cílů práce se domnívám, že tyto splněny byly, resp. že jejich prostřednictvím autorka splnila i hlavní cíl práce. K naplnění dílčích i hlavního cíle pak autorka ještě formuluje v Úvodu 3 výzkumné otázky.

Struktura práce je logická, přehledná a svědčí o promyšlenosti záměru disertační práce. Autorka postupuje od obecného vymezení hlavních pojmů směrem ke konkrétní analýze. Nejprve seznamuje s problematikou růstu a rozvoje obecně (kapitola 1), dále s agendou týkající se rozvojových zemí v rámci mezinárodních organizací (kapitola 2), posléze již přechází k turismu jako potenciálnímu nástroji ke snížení chudoby v nejméně vyspělých zemích (kapitola 3) a konkrétně pak měří a analyzuje dopady turismu v nejméně vyspělých zemích (kapitola 4). Práce graduje pak v kapitole 5, kde autorka formuluje konkrétní doporučení k rozvoji nejméně vyspělých zemí prostřednictvím turismu. Text působí vyváženě, kapitoly jsou vhodně logicky provázané.

Kapitola 1 definuje základní prizma zkoumání problematiky, a to prostřednictvím rozvojové ekonomie, která v sobě spojuje tradiční ekonomii i ekonomii politickou. Autorka tak dle mého názoru velmi správně neredukuje svůj pohled na rozvoj pouze na čistě ekonomické pojetí růstu, avšak bere do úvahy i další rozměr rozvoje jako jsou strukturální změny a další socioekonomické, kulturní a environmentální faktory. Tím dává najevo, že si uvědomuje problematiku rozvoje jako multidimenzionální záležitost. O to je však zkoumání rozvoje složitější a hůře měřitelné. Navíc rozvoj neprobíhá v nejméně rozvinutých zemích izolovaně od

ostatních částí světa, resp. od světových trhů zboží a výrobních faktorů a dalších aspektů, které autorka definuje v podobě externích bariér růstu. Dizertantka seznamuje dále s jednotlivými ukazateli měření rozvoje, nerovnosti a chudoby, jakož i definuje skupinu nejméně rozvinutých zemí. Oproti první verzi práce autorka vhodně přiblížila jednotlivé země ze skupiny nejméně vyspělých zemí, více rozvedla jejich členění a charakterizovala je i z hlediska možného rozvoje turismu a dále je též souhrnně uvedla do přílohy.

Kapitola 2 představuje agendu mezinárodních organizací, zejména OSN, týkajících se miléniových cílů, resp. na ně navazujících Cílů udržitelného rozvoje. První skupinu cílů ilustruje na údajích, tak jak se je relativně dařilo v uplynulém období plnit, druhou skupinu cílů stanovených na roky 2015 – 2030 diskutuje, rovněž v souvislosti s tématem práce. Jako možné perspektivní odvětví z hlediska růstu uvádí sektor služeb namísto růstu vedeného průmyslem, resp. zemědělstvím. Právě totiž snaha méně vyspělých zemí o „nápodobu" rozvinutých tržních ekonomik v podobě industrializace mnohdy vedla v minulosti v méně vyspělých zemích k rozvoji průmyslových odvětví, často vysoce ekologicky zátěžových a neefektivních, která nebyla založena na komparativní výhodě, kterou uvedené země disponovaly. Autorka pak poukazuje na význam a propojení turismu s některými cíli udržitelného rozvoje a uvádí některé kritiky rozvojových přístupů agendy mezinárodních organizací.

Kapitola 3 ve svém úvodu seznamuje s pracemi, které se významem turismu pro rozvoj zabývaly, ať už ze souhlasného, či z kritického pohledu. Zde je třeba ocenit skutečně širokou škálu prostudované a citované literatury, kterou autorka uvádí. Za nejzávažnější fakt plynoucí z rešerše literatury lze považovat otázku, zda rozvoj turismu přinese prospěch skutečně dané nejméně rozvinuté zemi, resp. místnímu obyvatelstvu a místnímu společenství, či zda vzhledem k existenci hotelových řetězců, světových dopravců a dalším způsobům napojení na globální ekonomiku bude možné turismus využívat ku prospěchu dané nejméně vyspělé ekonomiky a zda podpora všech uvedených organizací bude stačit vzhledem k zanedbatelné vyjednávací síle těchto zemí vůči globálním hráčům. Možná k tomuto problému by mohla studentka pohovořit při velké obhajobě. Kromě statistických údajů souvisejících s turismem obecně kapitola rovněž specifikuje problémy turismu v nejméně vyspělých zemích.

Kapitola 4 analyzuje ekonomického dopady turismu ve skupině nejméně vyspělých zemí, je konkrétní případovou studií a představuje jeden z vlastních přínosů autorky. Výsledkem je rozřazení nejméně vyspělých zemí do 4 shluků dle míry střední hodnoty vlivu turismu na ekonomiky zemí. Autorka přesně vymezila v úvodu této části metodologii i zdroje dat.

Kapitola 5 pak na základě provedené analýzy obsahuje vlastní model rámce pro další rozvoj nejméně vyspělých zemí v oblasti turismu (str. 113). Všechny uvedené oblasti - pilíře - by v konečném výsledku měly vést k rozvoji nejméně vyspělých zemí. I tato část představuje vlastní přínos autorky. Doporučení jsou podložena výsledky zkoumání v předchozích částech práce.

Metodologie použitá v práci je adekvátní a odpovídá požadavkům na tento typ kvalifikačních prací. Autorka použila dále jako metodu případovou studii, v níž klasifikovala země podle komponentů poptávky na základě metodiky satelitních účtů turismu a komponentů nabídky na základě tabulek input-output modelu. Pro vytvoření skupin podobných zemí je pak využita hierarchická shluková analýza.

Práce se zdroji je adekvátní, autorka pracovala se širokou škálou literatury domácí i zahraniční a s relevantními zdroji dat.

Formální úprava je adekvátní a rovněž doznala oproti první verzi práce zlepšení: ať už se jedná o přidání členění do třetí úrovně, které napomohlo větší přehlednosti a ozřejmění hierarchizace problémů autorkou, či o překlepy a vynechaná slova/písmena.

Disertační práce má **přínos pro teorii i praxi.** Za největší teoretický přínos považuji zdařilé shrnutí problematiky, resp. vytvoření struktury problému rozvoje nejméně vyspělých zemí prostřednictvím turismu, kdy při relativně velmi široce definovaném tématu a multidimenzionalitě problému se autorka v tématu neztratila, uchovávala si po celou dobu „tah na branku“, podala plastický obraz problému a veškerá svá tvrzení podložila studiem literatury, resp. vlastním výzkumem. Praktickým přínosem práce jsou pak konkrétní doporučení pro činnost mezinárodních i národních organizací, vlád a dalších orgánů.

Návrhy otázek/témat pro diskusi při obhajobě:

1) Diskutujte otázku skutečných přínosů turismu pro nejméně vyspělé země v souvislosti s napojením hodnotových a dodavatelských řetězců na globální ekonomiku (viz výše).
2) Diskutujte otázku potenciálních rizik turismu pro platební bilanci nejméně vyspělých zemí a otázku potencionálně přílišné závislosti těchto ekonomik prostřednictvím turismu na vývoji ve vyspělých tržních ekonomikách.

Domnívám se, že předložená práce Ing. Gabriely Hrubcové splňuje požadavky kladené na doktorské disertační práce a práci doporučuji k velké obhajobě.

Doc. Ing. Martina Jiránková, Ph. D.
Katedra světové ekonomiky
FMV VŠE v Praze

V Praze dne 31. 5. 2017